

פרשת עקב התשע"ה

איתא במדרש רבה פרשת עקב "דבר אחר, לא יהיה בך עקר ועקרה. אמר רבי חנין בן לוי, אמר הקדוש ברוך הוא, לא תהא תפלתך עקרה אלא תהא עולה ועושה פירות".

המדרש, מדבר בעניין הברכה הנלווית לעם ישראל באם ישמרו את התורה והמצוות. והוא, כי עניין הברכה כאן, הינו כתנאי נלווה ועל פי דין. כי בשמירת התורה והמצוות, אינם צריכים להבטחת הברית בין ה' לאבות, כי עצם שמירת התורה והמצוות, מבטיחות את השפעת הברכה, בלי צורך לתפילת וברית האבות. ואחת הברכות באה על אופן של שלילת הרע, והיא שלילת העקריות. והוא, כי המלה עקר או עקרה, מתקשרת אלינו במובן של בנים ובנות. כי הם לכאורה, ההמשך של האדם בעולם. ואילו רבי חנין בן לוי במדרש, מונה את המלה עקר עם התפילה, וכן מצינו בגמ' בכורות מד': "אמר ר"ל: מאי דכתיב לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך, אימתי לא יהיה בך עקר – בזמן שבבהמתך. דהיינו, שאתה מתנהג כמו בהמה (לעניין הגמ' רש"י פירש, שאדם צריך להשתין ולא יעצור את עצמו כפי שהבהמה עושה, אז לא בא לידי סיכון של עקריות). אמר רבי יהושע בן לוי: לא יהיה בך עקר – מן התלמידים, ועקרה – שלא תהא תפלתך עקרה לפני המקום, אימתי – בזמן שאתה משים עצמך כבהמה". והתוס' ביארו, שכל תפילה ולכל דבר, אדם צריך לשים עצמו כבהמה. וכפי לשון הפסוק, אדם ובהמה תושיע ה'. דהיינו, התנאי על פי הגמ' הזו שעל מנת שיתקבלו תפילותיו של אדם ולא יהיו עקריות ויביאו פירות, כמו שהמדרש אומר הוא שאדם ישים עצמו כבהמה. וכדי להבין את מעלת הבהמה המדוברת כאן, יש לידע את שורש מהות הבהמה.

והנה, מצינו במדרש תנחומא פרשת אמור סימן ו, (ונכתוב הדברים בתרגום לעברית), שאלכסנדר מוקדון הגיע למדינה אחרת ששמה אפריקי, יצאו לקדם אותו בתפוחים ורימונים ולחם מזהב, שאלם, האם אתם אוכלים זהב? אמרו לו, וכי אין בארצך שבאת לראות אצלנו? אמר

להם, לא עושרכם באתי לראות כי אם סדר המשפטים שלכם. עד שישבו, באו שני אנשים לדין לפני מלך אפריקי. אמר האחד, אני קניתי חורבה מחברי וחפרתי שם ומצאתי אוצר, ובקשתי מחברי שיקח את האוצר כי לא קניתי ממנו אוצר כי אם חורבה. והשני אומר כמו שאתה מפחד מעונש גזל כך גם אני, וכשמכרתי לך את החורבה מכרתי ובידעתי כל מה שבתוכה. שאל מלך אפריקי לאחד, האם יש לך בן? ענה לו כן. ושאל לשני, האם יש לך בת? ענה לו כן. אמר מלך אפריקי, תחתנו את שניהם, והאוצר יהיה לשניהם. התחיל אלכסנדר מוקדון תמה... אמר מלך אפריקי וכי לא טוב דנתי? אמר לו אלכסנדר מוקדון כן. אמר לו מלך אפריקי ואם היה הדין בא אליכם בארצכם, כיצד הייתם דנים? אמר לו אלכסנדר מוקדון הייתי חותך לשניהם את הראש ולוקח את האוצר. אמר לו מלך אפריקי והשמש זורחת עליכם? אמר לו כן. אמר לו מלך אפריקי וגשמים יורדים אצלכם? אמר לו כן. אמר לו שמא יש בארצכם בהמה דקה? אמר לו כן. אמר לו מלך אפריקי תיפח רוחך, כי בזכות בהמה דקה זורחת השמש עליכם ויורדים גשמים, מכאן אמר דוד המלך עליו השלום, אדם ובהמה תושיע ה', אדם בזכות בהמה תושיע ה'. אמרו ישראל רבוננו של עולם כאדם אנחנו כבהמה תושיענו, לפי שאנחנו נמשכין אחריו כבהמה שנא' (שיר / השירים / א) **משכני אחריו נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בכ נזכירה דודך מיינ מישרים אהבוך, להיכן אנו נמשכין אחריו לגן עדן הה"ד (תהלים לו) ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם.**

ומהמדרש הזה ישנה פליאה גדולה, והיא שמלך אפריקי מגלה שכאשר אנשים מושחתים, דהיינו שאינם פועלים אמת וצדק בקיום העולם כאשר אמר על עצמו אלכסנדר מוקדון, הנה כל קיום העולם הינו רק בזכות הבהמה הדקה. ומה יש בבהמה הדקה שעושה אותה לבעלת זכות שהעולם יהיה קיים בזכותה?

והנה, יש לומר מסוף המדרש כי אחת המעלות בבהמה דקה הוא זה שהיא נקנית במשיכה כמו שהמשנה בקידושין כה': "וחכמים אומרים בהמה דקה נקנית במשיכה". דהיינו המעבר מרשות לרשות של הבהמה, הוא במשיכה. ומשיכה, עניינה אהבה והיא היפך מדחיפה. כי במשיכה צריך

שיהיה רצון של הנמשך להתמסר ורצון של המושך בדבר. ובהמה דקה הייחוד שלה שהיא נמשכת. ואילו בדחיפה אין רצון של הנדחף כלל.

והוא, כי הקב"ה שם כוחות ותכונות בטבע לכל דבר. וכמו שהנמר הוא עז והארי הוא גבור והנשר קל והכלב הוא עז, כך בהמה דקה יש לה את היכולת להתמסר וכמו שיהודה בן תימא אומר כי צריך ללמוד מכל החיות את התכונות, ולשאוף לסגל את התכונות האלו לנו לעבודת ה', כך באותו אופן יש ללמוד את תכונת ההתמסרות של בהמה דקה. והנה עדיין קשה, מה יש בבהמה דקה שמגין על העולם? והלוא גם בהמות אחרות יש להם תכונות טובות? ויש לומר כי האדם משנה את תכונותיו על פי מה שהוא אוכל. וכמו שהתורה הזהירה שלא לאכול את החיות שהם אכזריות כי יולידו אכזריות בקרב האוכלים אותם, וכך כתב הרמב"ן בפירושו בפרשת שמיני "והנה טעם האיסור בעופות, מפני אכזריות תולדותם, והבהמות יתכן שיהיו כן, מפני שאין בבעלי הגרה והפרסה השסועה דורס, והשאר כולם יטרופו". הנה גם אכילת הבהמה הדקה פועלת באדם את תכונותיה, והוא כי בוודאי היא משפיעה לטובה ומולידה את תכונותיה באוכליה.

ולכן, מה שמלך אפריקי הבין שבהמה דקה יש להם, ובגללה השמש זורחת. היינו מפני שהבהמה הדקה נאכלת על ידם, ואז יש סיכוי שדרך החיים המעוותת שלהם תשתנה, עקב אכילת הבהמה הדקה, אשר תשפיע עליהם וישנו מהנהגותיהם הרעות. ולכן יש עוד תקווה להם.

ועניין ההשמה של האדם כבהמה, אשר היא זו הנותנת לתפילותיו להישמע. הנה כי קודם לכן יש לומר בעניין התפילה, כי מהותה ועניינה הוא לקשר ולחבר בין הבורא לנברא. והוא, כי היות מצוות הקרבנות היא גם כן באה בעניין של קירוב, דהיינו האדם המגיש מנחה אע"פ שאין ערך בין המנחה למקבל המנחה, הנה עצם ההרגשה שהוא נותן מעצמו משהו, על מנת להיות בקשר עם מקבל המנחה, היא עצמה גורמת את הרגשת הקירוב. ולכן, תפילות היום הם במקום הקרבנות באו. על מנת לקרב בין יהודי לא-להיו. אלא, שיש לומר שזה שהקב"ה כבר לא חפץ בקרבנות ובבית המקדש והשליך מעליו את העבודה הזאת, ובמהרה בימינו יחדש אותה בבנין מקדשא ובשכלולי היכלא, הוא בגלל היות הקרבנות

מרחיקים את היהודי מא-להיו. כי בית המקדש הפך להיות מקום של אחטא ואשוב. וכמו שהנביאים צווחים ומתנבאים. אם זה ישעיה הנביא ע"ה באמרו, "לְמָה לִי רֹב זְבָחֵיכֶם יֹאמֶר ה' שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעֲתוּדִים לֹא חִפְצָתִי. כִּי תִבְאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי בְקִשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רִמַּס חֲצָרִי. לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנְחַת שְׂוֹא קִטְרֹת תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קְרָא מְקָרָא לֹא אוֹכֵל אֶזְנוֹן וְעֵצָרָה... וְכֹל זֹאת בִּשְׁל היות הקרבנות ללא רצון אמתי להזדכך ולהתנקות על מנת להתקרב לה', וכמו שממשיך ואומר "רְחֲצוּ הַזְּכוֹת הִסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגִד עֵינַי חֲדְלוּ הָרַע. לְמַדּוֹ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ שִׁפְטוֹ יָתוּם רִיבוֹ אֶלְמָנָה לְכוּ נָא וְנִזְכָּחָה יֹאמֶר ה' אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם יֹאדִימוּ כְּתוֹלָע כְּצֶמֶר יִהְיוּ". וכן הנביא ירמיה ע"ה "כֹּה אָמַר ה' צְ-בָאוֹת אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵיטִיבוּ דְרָכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם וְאַשְׁכְּנָה אֶתְכֶם בְּמָקוֹם הַזֶּה. אֵל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֵל דְּבָרֵי הַשֶּׁקֶר לֹא אִמַר הֵיכַל ה' הֵיכַל ה' יִקְוֶה הַמָּה. הַגִּבּוֹר רִצַּח וְנָאֵף וְהַשֶּׁבַע לַשֶּׁקֶר וְקִטְר לַבְּעַל וְהַלֵּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם. וּבְאֵתֶם וְעַמְדֹתֶם לְפָנַי בַּבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו וְאַמְרֹתֶם נִצְלָנוּ לְמַעַן עֲשׂוֹת אֵת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה. הַמְעַרְתַּם פְּרָצִים הָיָה הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו בְּעֵינֵיכֶם גַּם אֲנֹכִי הִנֵּה רְאִיתִי נְאֻם ה'". והוא, כי מעשה הקרבנות הפך להיות על ידי הכוונה של עם ישראל באותו הדור, להיות זה המצדיק את עשיית העבירות. כי בחשבם, כי תמיד יוכלו לחזור ולהקריב קרבן ולהתקרב לה', וכך בזבוז את זמנם היקר בעולם הזה, ברדיפתם אחרי השקר והתוהו אשר לא יועיל. ולכן, ה' הסיר את בית המקדש, בהיותו הוא מרחיק את עם ישראל ממנו עקב כוונתם הלא נכונה, ואינו מקרב.

כך, באותו אופן, אם יהודי יתפלל על עניינים אשר ירחיקו אותו מה' יתברך, הנה נמצאת התפילה לרועץ. ובמקום מקרבת ומחיייה את היהודי, הופכת להיות מרקבת ומרחיקה אותו מה'. ועל כן, אין לתפילה זו רצון וחסן בשמים. ועל כן, צריך להיות קודם בבחינת הבהמה. כי בחינת הבהמה, היא זו שנמשכת ונקנית במשיכה. כי היותו נמשך אחרי בוראו, הנה גם תפילת אשר היא על ענייני העולם הזה, אם זה רפאנו, ואם זה ברכנו בכל מעשה ידינו, ואם זה הצלה מצר ואויב, הנה הכל הוא על מנת

היות הבקשות כלים להתקרבות לה' יתברך. כי האדם שהוא בשלום ובשלווה מאויביו, ואין לו דאגת הפרנסה, יוכל להיות פנוי להתקרבות לה' יתברך וללימוד תורתו. וכפי שכתב רבנו הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ט הל' ב', "ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא..." ואז עולה ומתעלה, וכל העולם מתעלה על ידו. ולא זו בלבד, אלא שיש את האופן הגבוה יותר של התפילה. והוא, שיש את התפילה שהיא בחינת עץ סרק שאינה עושה פירות, כמי שמתפלל על הצרכים הגשמיים אשר הם לענייני הגוף, כי פירות אין בהם ורק דאגות אנוכיות. ויש את התפילה שעושה פירות. והוא, כי המתפלל, באם מבקש על ענייני העולם הבא, לחזות בנועם ה' בעולם הזה ולבקר בהיכלו, דהיינו להיות בחינת העולים ומתקרבים, הנה תפילה זו ממשכת שפע גדול בגשמיות וברוחניות, הן על העולם כולו והן על עם ישראל והן עליו. כי בהמשכת התפילה הזו המביאה לידי התכלית, שהיא הקירוב של היהודי בעולם הזה לה' יתברך, הנה מזכך את כל העולם כולו. וכן, אם מתפלל על נשמתו ונשמות כלל עם ישראל אשר הם בגלות כאן בעולם הזה נתונים למרות הגוף, ומתחנן ליציאת הנשמה מכבלי תאוות הגוף, הרי ממילא גם הגוף מזדכך ועולה.

יתן לנו ה' פה טהור לעבודתו יתברך להיות תפילתנו עושה פירות ופירי פירות, ולהיות מהעולים ומתעלים אכי"ר

שבת שלום

יוסף בן דוד